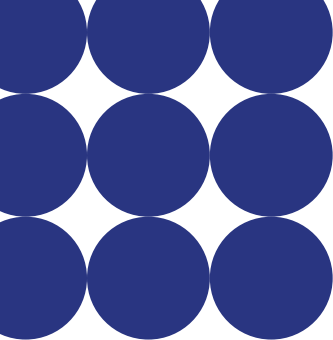

**O P P I A
I K Ä
K A I K K I**

*SYL:N ELINIKÄISEN OPPIMISEN
TYÖKALUPAKKI*

SUOMEN YLIOPIILASKUNTIEN LIITTO
NATIONAL UNION OF UNIVERSITY STUDENTS IN FINLAND
FINLANDS STUDENTKÄRERS FÖRBUND

SYL-julkaisu 1/2017

ISBN: 978-951-703-279-7 (sid.)

ISBN: 978-951-703-280-3 (PDF)

ISSN: 0356-8245

Julkaisija:

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry

Lapinrinne 2, 00180 Helsinki

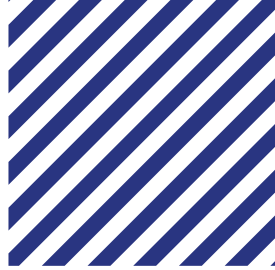
www.syl.fi

Tekijät: Tapio Heiskari, Maria Loima, Jyri Lähdemaa

Toimittaja: Liisa Kontunen

Taitto ja kannen suunnittelu: Tuomas Korolainen, Mene Creative Oy

Painopaikka: Painotalo Trinket Oy, Helsinki 2017

SISÄLLYS

<i>Alkusanat</i>	4
<i>Johdanto</i>	6
<i>Tulevaisuuden osaamistarpeet ja työn murros</i>	8
<i>Varhaiskasvatus</i>	9
<i>Peruskoulu</i>	11
<i>Toisen asteen koulutus</i>	14
<i>Toisen asteen ammatillinen koulutus</i>	15
<i>Lukio</i>	20
<i>Korkeakoulutus</i>	24
<i>Avoin korkeakoulutus</i>	27
<i>Työelämä</i>	31
<i>Lopuksi</i>	33
<i>Lähdeluettelo</i>	34

ALKUSANAT

4

Suomi tunnetaan maailmalla koulutuksen huippumaana, mutta samalla suomalaisten koulutus- ja osaamistaso on alkanut laskea (ks. esim. PISA 2015). Nopeasti muuttuva maailma haastaa ihmiset kehittämään ja päivittämään osaamistaan jatkuvasti koko elämän ajan, eli elinikäisen oppimisen merkitys korostuu entisestään. Elinikäisestä oppimisesta ei ole vahvaa näkemystä, ja tieto koulutus- sekä osaamistason laskusuhdanteen kääntämisestä on puutteellista. Mikä on julkisen koulutuslaitoksen rooli esimerkiksi täydennys- ja uudelleen kouluttamisen muodossa? Millä tavoin julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin pitäisi elinikäistä oppimista edistääkseen tehdä yhteistyötä?

Elinikäistä oppimista tukevien rakenteiden tulee vastata nopeasti muuttuvan maailman tarpeita. Yli-

opisto-opiskelijoiden edustajana SYL haluaa varmistaa, että konkreettiset rakenteet niin lainsäädännön kuin yksittäisten organisaatioiden tasolla tukevat jatkossa ihmisten oppimista koko eliniän ajan.

Vuonna 2017 SYL on vahvistanut elinikäiseen oppimiseen liittyvää osaamistaan ja asiantuntijaprofiiliaan. SYL lähti etsimään rohkeasti parhaita käytäntöjä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti ja tunnistamaan niitä tapoja ja rakenteita, joilla koulutus- ja osaamistaso sekä niiden arvostus saadaan nousuun. Projektia toteutetaan tiiviissä yhteistyössä elinikäisen oppimisen asiantuntijatahojen kanssa. SYL:n Suomi100 -hanke – kansainvälinen oppimistapahtuma Dare to Learn – toimii foorumina, jolla oppimisen asiantuntijat, Suomen valtion päättäjät ja SYL:n tärkeimmät sidosryhmät kohtaavat ja

vaihtavat ajatuksia. Dare to Learn -ta-
pahtumaa hyödynnetään elinikäisen
oppimisen työkalupakin teossa, joka
sisältää konkreettisia toimintatapoja,
ratkaisumalleja ja tilastollisia faktoja,
joita sekä ylioppilaskunnat että SYL
itse voivat käyttää paikallisessa vaikut-
tamistyössä.

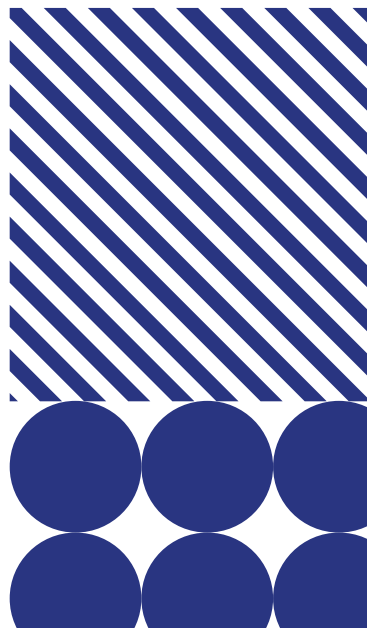
SYL haluaa saada suomalaisen
osaamisen huipputasolle. Juhlapuheet
elinikäisestä oppimisesta on vietävä
käytännön toimien tasolle ja ilmiöön
on pureuduttava kaikilla sektoreilla.
Elinikäisen, jatkuvan oppimisen on
noustava kaikkien osaamista, oppi-
mista ja kehittämistä tekevien organi-
saatioiden prioriteettilistan kärkeen.
SYL näkee, että Suomen tulevaisuuden
määrittävä tekijä on kansamme osaa-
mistaso. Osaamiseen ja oppimiseen pa-

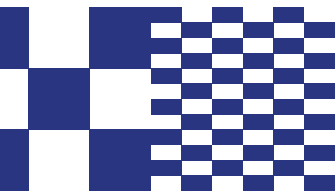
nostamalla saadaan Suomi nousuun.

Tämä työkalupakki kirjoitettiin
kevään 2017 aikana. Kirjoitustyön tu-
kena käytiin laajasti erilaisia keskus-
teluja erilaisten toimijoiden kanssa;
tapasimme koulutuksen asiantuntijoi-
ta, elinkeinoelämän osajia, ammatti-
liittoja, poliitikoita ja yhteiskunnallisia
vaikuttajia. Konsultoimme erilaisia
näköyksiä elinikäisen oppimisen ke-
hittämiseksi. Peilaamme elinikäisen
oppimisen tarvetta myös työelämän
ja työn murrokseen ja niiden aiheut-
tamiin osaamistarpeiden muutoksiin.

Prosessin aikana saamastamme tu-
esta haluamme kiittää kaikkia heitä,
jotka ehtivät tavata meitä, stormailivat
teemaa kanssamme ja auttoivat meitä
syventämään osaamistamme. •

*SYL haluaa saada
suomalaisen osaamisen
huipputasolle.*

JOHDANTO

6

Elinikäinen oppiminen on käsitteenä haastava. Tämän työkalupakin yhteydessä elinikäinen oppiminen saa kaksi merkitystä; yhtäältä se tarkoittaa oppimaan oppimisen kykyä ja metakognitiivisia taitoja, jotka ovat edellytys elinikäiselle oppimiselle. Toisaalta tarkoitamme sitä prosessia, josta elinikäisessä oppimisessa on kyse – osaamisen jatkuvasta päivittämisestä, sitä tukevista taidoista, rakenteista ja toimenpiteistä. Pyrimme tämän työkalupakin eri osioissa huomioimaan elinikäisen oppimisen molemmat ulottuvuudet ja esittämään ratkaisuehdotukset niin, että ne tukevat elinikäistä oppimista kokonaisuutena.

Elinikäinen oppiminen edellyttää myös strategista tietoa koulutuspolulla etenemisestä ja sen mahdollisuudesta. Tämä tieto kertyy usein hiljaisena tiedon siirtymisenä. Puutteellinen ymmärrys koulutuksen luonteesta vaikeuttaa elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia ja pyrimme vastaamaan myös tähän haasteeseen toimenpite-ehdotusten kautta.

Tämän päivän megatrendeistä puhuttaessa työn murros on yksi suurimmista teemoista. Automatisaatio, digitalisaatio ja robotisaatio johtavat suorittavan työn vähenemiseen. Työn luonne muuttuu, sillä yhä monimutkaisempia tehtäviä voidaan automatisoida. On hyvin hankalaa arvioida, mitä kaikkea murroksesta seuraa ja miten esimerkiksi häviävän työn tilalle syntyy uutta työtä. Murros haastaa työmarkkinoiden lisäksi toimeentulopolitiikkaa, koulutuspolitiikkaa ja perinteistä, palkkatulojen verotuksesta ammentavaa hyvinvointivaltion mallia. Käsillämme oleva murros on rinnastettu jopa teollisen vallankumouksen tasoiseksi muutokseksi, joka tulee vaikuttamaan kaikkiin elämän ja yhteiskunnan osa-alueisiin.

Muuttuva työn luonne ja suorittavien töiden vähentyminen asettavat myös osaamistarpeet tarkastelun alle. Erilaiset kansainväliset toimijat, kuten Maailman talousfoorumi ja OECD, ovat listanneet tulevaisuuden taitoja, ja Suomessa tätä keskustelua käyvät

muun muassa ETLA ja Demos Helsinki. Tässä työkalupakissa linkitämme elinikäisen oppimisen tarpeen tulevaisuuden osaamistarpeeseen käyttäen edellä mainittujen tahojen selvityksiä.

Näemme erityisen tärkeänä, että yksilöille luodaan aitoja mahdollisuuksia kehittää osaamistaan läpi elämän nivelvaiheiden ja erilaisten yhteiskunnallisten murrosten. Tämän kautta osaamistarpeisiin voidaan reagoida joustavasti ja ennakoivasti.

SYL on huolissaan aikuisväestön puutteellisesta osaamisesta. Aikuisväestön osaamista mittaava PIAAC-tutkimus on näyttänyt, että suomalaisella aikuisväestöllä osaaminen on puutteellista esimerkiksi teknologisessa ongelmanratkaisussa. SYL:n mielestä elinikäinen oppiminen kuuluu kaikille, ja siksi osaamista tulee voida täydentää myös koulutuspolun jälkeen.

Elinikäisen oppimisen, osaamisen kehittämisen ja suomalaisen kansakunnan menestyksen perspektiivistä SYL haluaa lausua huolensa sukupu-

olisesta tasa-arvosta koulutuksen piirissä. PISA-tutkimusten valossa varsinkin poikien osaamistasossa on merkittävää laskua. Korkeakoulutukseen hakeutuminen on sukupuolittunutta ylipäänsä ja alakohtaisesti. SYL vaatii toimia sukupuolisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa, osaamisessa ja oppimisessa. Sukupuolten välisiä eroja osaamistuloksissa, koulutukseen osallistumisessa ja koulutuksen suorittamisessa tulee kaventaa ja koulutuksen periytyvyyttä vähentää.

Tällä elinikäisen oppimisen työkalupakilla SYL nostaa esiin eri koulutusasteiden, elämänvaiheiden ja yhteiskunnan sektoreiden haasteet elinikäisen oppimisen toteuttamisessa. Jokaisen alaluvun kohdalla esittelemme kunkin teeman nykytilan ja ratkaisumme elinikäistä oppimista tukeviksi toimenpiteiksi. Lopputuloksena tämä työkalupakki tarkastelee koulutuspolkua varhaiskasvatuksesta täydennyskoulutukseen sekä työelämän aikaan osaamisen täydentämiseen. •

*SYL on huolissaan aikuisväestön
puutteellisesta osaamisesta.*

TULEVAISUUDEN OSAAMIS- TARPEET JA TYÖN MURROS

Työn murros on kiistelty aihe, sillä murroksen aiheuttamat muutokset eivät ole yksiselitteisiä. Esimerkiksi digitaalisen talouden tutkija Ville-Veikko Pulkka (2017) argumentoi, että selvitykset työpaikkojen määrästä ovat hyvin pitkälti spekulatiivisia:

“Luotettavien, pitkän aikavälin arvioiden tekeminen on väistämättä mahdollista, sillä teknologisten mahdollisuuksien lisäksi tuotantorakenteen murrokseen vaikuttavat niin poliittiset (esim. puolueet, ammattiliitot, kansalaisyhteiskunta), sosiaaliset (esim. hoidon etiikka) kuin taloudellisetkin (investointien kannattavuus) tekijät.

Pitkän aikavälin työllisyysennusteet ovat spekulatiivisia, mutta teknologinen kehitys ja historian näyttö puhuvat sen puolesta, että työmarkkinoiden epävarmistumiseen sekä teknologisen työtömyyden lisääntymiseen vähintään lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä on perusteltua varautua.”¹

Vaikka työn murroksen aiheuttamat muutokset esimerkiksi työpaikkojen määrään eivät ole yksiselitteisiä, murros aiheuttaa lopullisesta tulevasta muodostaan huolimatta osaamisen

muutostarpeita. Maailman Talousfoorumin tekemän selvityksen (2016)² mukaan keskeisimmät tulevaisuuden taidot ovat:

1. Kompleksinen ongelmanratkaisu
2. Kriittinen ajattelu
3. Luovuus
4. Ihmisjohtaminen
5. Yhteistyötaidot
6. Tunneäly
7. Päätöksentekotaidot
8. Palveluorientoituneisuus
9. Neuvottelutaidot
10. Kognitiivinen joustavuus

Moni näistä taidoista edellyttää elinikäistä oppimista, sillä näiden taitojen muodostuminen ei välttämättömyydellä muodostu pelkästä formaalista tutkintokoulutuksesta. Tulevaisuuden osaamistarpeisiin yltyminen edellyttää yksilöltä ja yhteiskunnalta kykyä tunnistaa ja tunnustaa osaamista. Siksi kautta linjan SYL haluaa edistää osaamisperustaisia sisältöjä kaikille koulutusasteille, aiempaa toimivampia keinoja osaamisen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi sekä koulutusasteiden välistä vuoropuhelua. •

1 Pulkka: “Riittääkö digitaalisessa taloudessa työtä?”
<<https://vvpulkka.net/2017/05/16/riittaako-digitaalisessa-taloudessa-tyota-ja-toimeentuloa/>> (19.6.2017)

2 World Economic Forum: “The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution”
<<https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/>> (19.6.2017)

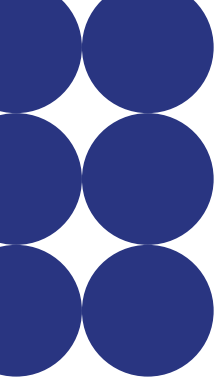
VARHAISKASVATUS

SYL kannattaa subjektiivista oikeutta pedagogisesti suunniteltuun, maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on nostaa suomalaislasten varhaiskasvatukseen osallistumisen aste pohjoismaiselle tasolle. SYL näkee elinikäisen oppimisen kannalta merkittävien metakognitiivisten taitojen kehittyvän jo varhaiskasvatuksessa. Laadukkaasti toteutettu varhaiskasvatus myös tasaa sosioekonomisen taustan vaikutuksia sekä luo edellytyksiä myöhemmillä koulutusasteilla menestymiseen. Aiheesta on kirjoittanut esimerkiksi Opetushallitus (2016):

“OECD on viitannut 15-vuotiaiden PISA-tutkimuksiin näyttönä varhaiskasvatukseen osallistumisen kannattavuudesta. Samalla on kuitenkin havaittu, että asiassa on maakohtaista vaihtelua, jonka oletetaan olevan yhteydessä varhaiskasvatuksen laatuun. Päättelmänä on kuitenkin se, että alhaiset varhaiskasvatukseen investoinnit saattavat johtaa puutteisiin varhaiskasvatuksen saavutettavuudessa, laadultaan alhaisempaan varhaiskasvatukseen sekä eriarvoiseen varhaiskasvatukseen osallistumiseen. Tämä voi tuottaa eriarvoisia mahdollisuuksia menestyä myöhemmällä opinpolulla. (OECD 2006.)”³

Tavoitteena on nostaa suomalaislasten varhaiskasvatukseen osallistumisen aste pohjoismaiselle tasolle.

Varhaiskasvatus on kasvatustieteitä opiskelleiden, yliopistosta valmistuneiden lastentarhanopettajien toteuttamaa, johon jokaiselle lapselle tulee taata subjektiivinen oikeus. Kasvatustieteen opetukseen suomalaisissa yliopistoissa tulee panostaa ja alan osajien palkkakehitystä tulee tarkastella. Lastentarhanopettajien määrää päiväkoteissa ja muissa varhaiskasvatusta toteuttavissa instansseissa tulee lisäsitä, että pedagogisesti suunniteltu kasvatustyö on kaikkialla riittävää ja laadukasta.

*Kasvatustieteen opetukseen
suomalaisissa yliopistoissa
tulee panostaa ja alan osaajien
palkkakehitystä tulee tarkastella.*

10

SYL ei ota suoraan kantaa varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen osallistuvien iästä, vaan seuraa mielenkiinnolla aiheen ympärille syntyvää keskustelua.⁴

SYL:n toimenpide-ehdotukset elinikäisen oppimisen tukemiseksi varhaiskasvatuksessa ovat:

- Kaikille lapsille on turvattava subjektiivinen oikeus maksuttomaan varhaiskasvatukseen.
- Suomalaislasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on nostettava pohjoismaiselle tasolle.
- Varhaiskasvatukseen osallistumisen hyödyistä on viestittävä laajasti ja siihen osallistuminen on tehtävä halutuksi ja mahdolliseksi kaikille. Viestinnän on tultava monesta suunnasta ja SYL näkee, että tämä viestinnän kehittäminen tulee tehdä yhteistyössä OKM:n, STM:n ja kuntien kanssa siten, että viesti tavoittaa kohderyhmänsä esimerkiksi neuvoloiden ja sosiaalitoimen kautta.
- Lastentarhaopettajia koulutetaan yliopistoissa nykyistä enemmän.
- Riittävästä resurssista aiempien kohtien toteutumiseen on huolehdittava. •

4 OKM: "Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030"
<<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf?sequence=1>>

PERUSKOULU

SYL pitää peruskoulun uutta opetussuunnitelmaa hyvänä. Ilmiöpohjainen oppiminen sekä perinteiset oppiainerajat ylittävä opetus edistävät elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia. Uusi opetussuunnitelma on ollut käytössä tämän työkalupakin kirjoittamishetkellä vuoden, ja SYL näkee, että opetussuunnitelman seuranta ja jalkauttamista pitää tehdä aktiivisesti. Uuden opetussuunnitelman jalkauttamisen onnistumiseksi SYL ehdottaa kokemusten jakamiseen tarkoitettuna keskustelufoorumin perustamista, jonka hallinnoimisesta vastaa Opetushallitus.

Jotta uusi opetussuunnitelma voidaan onnistuneesti jalkauttaa, tulee opettajille antaa kaikissa kunnissa mahdollisuudet osallistua oman osaamisen kehittämiseen. SYL kannustaa kaikkia kuntia resursoimaan riittävästi koulutukseen, jotta esimerkiksi opettajien täydennyskoulutuspäivien ajaksi voidaan huolehtia sijaisten palkkaamisesta. Vain neljä viidestä opettajasta osallistuu täydennyskoulutukseen. 12 000 opettajaa jää siis joka vuosi ilman täydennyskoulutusta. Opettajien henkilökohtaisten koulutus- ja kehitymissuunnitelmien määrässä on ollut positiivista kehitystä. Vielä muutama vuosi sitten vain joka kymmenes perus-

koulun opettajista oli laatinut tällaisen suunnitelman, mutta nyt suunnitelma on jo lähes 40 %:lla.⁵ SYL haluaa, että koulutus- ja kehitymissuunnitelmat ovat jatkossa luonteva osa jokaisen opettajan työuraa. Opettajankoulutus on pitkäkestoinen perus-, perehdyttämis- ja täydennyskoulutuksen kokonaisuus. Oman osaamisen kehittäminen on osa opettajan työtä ja koulutuksen laadun varmistamista. Opettajan perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämiseksi on aloitettu valtakunnallinen monivuotinen hanke.⁶

SYL pitää tärkeänä myös sitä, että erilaiset oppijat huomioidaan koko koulutuspolun aikana, ja siksi esimerkiksi koulunkäyntiavustajien määrän pitää olla riittävä. Tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden määrä on kasvanut 24 000 oppilaalla, eli kolmanneksella, viimeisten vuosien aikana. Luku on suuri. Samaan aikaan erityisopettajien määrä on kasvanut reilulla 100 opettajalla. Suhdeluku ei täsmää. Suomessa on merkittävä pula erityisopettajista ja erityisluokanopettajista ja tämän korjaamiseksi tulee kohdistaa riittävästi resursseja. Erilaisia joustavia tuen malleja tulee vahvistaa perus- ja toisen asteen koulutuksessa riittävän perustaitotason saavuttamiseksi.

5 Opetushallitus: "Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016"
<http://www.oph.fi/download/185376_opettajat_ja_rehtorit_Suomessa_2016.pdf>

6 Opetusalan Ammattijärjestö: "Opettajien osaaminen on paras laadun tae"
<<https://www.oaj.fi/cs/oaj/Opettajien%20osaaminen%20on%20paras%20laadun%20tae>>

*PISA-tutkimusten
valossa suomalainen
osaamistaso on
kääntynyt laskuun.*

12

Kodin ja koulun yhteistyö on todella merkityksellistä yksilöllisten koulutuspolkujen tukemisessa. Kouluissa täytyy olla riittävät resurssit kodin ja koulun yhteydenpidon ylläpitämiseksi.

SYL kantaa huolta perustaitotason heikkenemisestä. PISA-tutkimusten valossa suomalainen osaamistaso on kääntynyt laskuun, ja esimerkiksi niiden nuorten määrä on kasvussa, joiden lukutaidossa on huomattavia puutteita. Peruskouluasteen aikana puutteelliseksi jäävä osaaminen heikentää yksilön mahdollisuuksia menestyä tulevalla osaamispolullaan, ja siksi SYL haluaa lisätä opiskelun tuen palveluita peruskoulussa. Koulujärjestelmässä ei

tule voida siirtyä asteelta toiselle, jos osaamistasossa on puutteita.

Valinta toisen asteen koulutukseen siirtymisestä tehdään tutkimusten valossa jo 14-vuotiaana.⁷ Tämä tarkoittaa yleensä peruskoulun kahdeksatta luokkaa ja SYL kantaakin huolta siitä, onko opintojen ohjaus riittävällä tasolla tähän tutkimustietoon nojaten. Suurin panos opinto-ohjaukseen on tällä hetkellä peruskoulunsa päättävien yhdeksäsluokkalaisten kohdalla. SYL ehdottaakin laajamittaista panostusta opintojen ohjaukseen koko peruskoulun ja erityisesti yläkoulun ajaksi.

Koulutuksen nivelvaiheet ovat ratkaisevassa osassa nuoren koulutus-

7 Taloudellinen tiedotustoimisto ry: "Kun koulu loppuu, 2017" <https://www.kunkouluoppuu.fi/assets/uploads/2017/05/Kun-koulu-loppuu-nuorten-tulevaisuusraportti-2017_tiivistelm%C3%A4_19052017.pdf>

polulla. Harmillisesti tuki- ja ohjauspalvelut ovat usein koulutusasteisiin sidosteisia, eikä esimerkiksi koulutuksen ulkopuolella oleville ole saatavilla yhdenvertaisesti palveluita kaikissa Suomen kunnissa. SYL ehdottaakin nuorisotakuun laajamittaista käyttöönottoa ja Ohjaamo-palveluihin panostamista. Suomella ei ole varaa menettää yhtään nuorta siksi että tämä ei ole saanut omiin tarpeisiinsa soveltuvaa ohjausta ja tukea.

SYL:n toimenpide-ehdotukset elinikäisen oppimisen tukemiseksi perusasteella ovat:

- Jokainen kunta on työnantajana velvollinen pitämään huolta henkilöstön säännöllisestä täydennyskoulutuksesta ja osaamisen kehittämisestä.
- Jokaiselle opettajalle ja johtajalle pitää tehdä henkilökohtainen koulutus- ja kehityssuunnitelma vuosittain esimiesten kanssa käytävissä kehityskeskusteluissa.
- Pehdyttämiskoulutusta on tarjottava kaikille vastavalmistuneille ja opetustehtäviin siirtyville opettajille sekä vertaistukena että mentoointina jokaiselle tarvitsevalle. Myös johtajien pehdyttämiskoulutuksesta on huolehdittava.
- Uuden opetussuunnitelman jalkautumista tulee seurata ja trendiä perinteiset oppiainerajat ylittäviin

kokonaisuuksiin tulee jatkaa ja opettajien yhteistyötä opetuksen suunnittelussa ja opetuksessa tukea.

- Laadukas koulutus tarvitsee rinnalleen toimivat tukipalvelut. Opintojen ohjausta on oltava riittävästi saatavilla koko peruskoulun ajan, eikä vain sen viimeisenä vuotena. Kouluihin on palkattava riittävä määrä opinto-ohjaajia sekä laajennettava muun henkilöstön valmiuksia antaa oppilaille tietoa peruskoulun jälkeisistä vaihtoehtoista.
- Oppilas- ja opiskeluhuollon palveluihin kuuluvat kuraattori- ja psykologipalvelut sekä terveydenhoitajan palvelut tulee jatkossakin toteuttaa kouluissa ja oppilaitoksissa lähipalveluina palvelun tuottavasta tahosta riippumatta.
- Jokaisen kunnan on laadittava sivistyspoliittinen ohjelma, jonka toteutumista valtuusto seuraa vuosittain laadittavan sivistystoimen arviointiraportin avulla.
- Osaamistavoitteiden tulee täytyä luokka-asteelta toiselle siirryttäessä, eikä mukautettuja opetussuunnitelmia tule arvioida samaan tapaan normaalin suunnitelman kanssa.
- Erityisopettajien määrän täytyy korreloida tarpeen kanssa.

Vaikuttamistavoitteiden muotoilussa on hyödynnetty OAJ:n materiaaleja. •

TOISEN ASTEEN KOULUTUS

14

Toisen asteen opintoihin hakeuduttaessa tehdään merkittävä valinta koulutuspolun tulevaisuudesta. Ammatillisen koulutuksen kohdalla voidaan vanhanaikaisesti ajatella opiskelijan jo sitoutuvan tietynlaiseen ammattiin tai vähintään ammattiosaamiseen. Tulevaisuusvaliokunnan lausunnossa (VNS 3/2016) todetaan ensimmäisen peruskoulun jälkeisen koulutusvalinnan olevan myös erityisen tärkeä syrjäytymisen näkökulmasta.⁸ Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen tai koulutuksen keskeyttäminen lisää riskiä syrjäytyä tai jäädä tulevaisuudessa ilman töitä. Tulevaisuuden muuttuneilla työmarkkinoilla ja uudella osaamistarpeessa SYL:n tavoite onkin, että kaikki Suomessa suorittavat vähintään toisen asteen tutkinnon. Toimenpiteenä SYL ehdottaa oppivelvollisuuden laajentamista toiselle asteelle 18 ikävuoteen saakka. Opiskelumateriaalien tulee olla toisen asteen tutkinto-opiskelijoille ilmaisia.

Toisen asteen koulutuksessa lukio on edelleen valtaosalle ensisijainen vaihtoehto. Kun koulu loppuu -tutki-

muksessa (TAT) 7700 vastaajasta 62 % kertoo ensisijaiseksi hakukohteekseen lukion ja 25 % ammatillisen koulutuksen. Saman tutkimuksen mukaan päätös hakeutumisesta toisella asteella tehdään kahdeksannen luokan aikana. Tätä tietoa vasten on ongelma, että opinto-ohjauksessa painotetaan ohjausta vasta peruskoulun viimeisenä vuonna. Oikeiden koulutusvalintojen lisäämisen edellytyksenä on SYL:n mielestä oppilashuollon ja opinto-ohjauksen resurssien kasvattaminen ja uudelleen ohjaaminen. Henkilökohtaista opinto-ohjausta tulee antaa etenkin riskiryhmille kuten esimerkiksi peruskoulussa heikommin pärjänneille. Henkilökohtaisessa opinto-ohjauksessa tulee painottaa uraohjausta.

SYL pitää tärkeänä osaamisen kehittämisen monipuolisia mahdollisuuksia myös toisen asteen opintojen suhteen. Toisen asteen opintojen tulee olla laajasti tarjolla koko väestölle ja siksi SYL esittää avoimen ammatillisen koulutuksen perustamista. Ammatillinen koulutus tarjoaa monia osaamisen kehittämisen kannalta mielekkäitä sisältöjä, ja nämä tulisi avata laajemmin yleisölle.

8 Tulevaisuusvaliokunnan lausunto (TuVL 3/2016 vp):
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/TuVL_3+2016.aspx>

Toisen asteen suorittamisen pitää tukea elinikäistä oppimista, ja siksi SYL näkee pitkää valmistautumista vaativat ylioppilaskirjoitukset vanhanaikaisena mallina. Tilalle SYL ehdottaa koko toisen asteen yhteistä osaamistasotestää, joka testaa perustaitoja, oppimistaitoja ja tiedon soveltamista. Osaamistasotestiin ei tarvitsisi erikseen valmistautua, sillä se mittaisi senhetkistä osaamista. Toisen asteen yhteinen osaamistasotesti myös parantaisi ammatillisen koulutuksen käyneiden jatko-opintokelpoisuutta. Toisen asteen osaamistasotestin tai päättötodistusten ei tule olla pääsääntöinen väylä korkeakoulutukseen.

SYL:n toimepide-ehdotukset elinikäisen oppimisen vahvistamiseksi toisella asteella ovat:

- Oppivelvollisuus pidennetään 18 ikävuoteen asti, jotta mahdollisimman moni jatkaisi peruskoulun jälkeensä toiselle asteelle.
- Opinto-ohjauksen resursseja kasvatetaan ja ohjataan erityisesti riskiryhmien käyttöön.
- Toisen asteen päättävillä järjestetään yhteinen osaamistasotesti, joka testaa perustaitoja, oppimistaitoja ja tiedon soveltamista.

TOISEN ASTEEN AMMATILLINEN KOULUTUS

Toisen asteen ammatillinen koulutus antaa ammattiosaamista, joka todennäköisesti johtaa opiskelijan tulevaan ammattiin. Suoraan peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen suuntautuvan opiskelijan voidaankin ajatella tekevän isomman päätöksen verrattaessa lukiossa opintojaan jatkaviin, koska opiskelupaikan lisäksi valitaan myös todennäköinen tulevaisuuden ammatti. Tämän lisäksi toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneet hakeutuvat lukiotaustaisia harvemmin korkeakouluun. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä olisi kuitenkin antaa laaja-alaisia valmiuksia jatkuvaan osaamisen kehittämiseen ja tarjota monipuolisia työuramahdollisuuksia.

Koska toisen asteen ammatillisen koulutuksen kohdalla opiskelijan tekemä valinta on tulevaisuuden kannalta todella merkityksellinen, SYL kannattaa mahdollisuutta tutustua ammatillisiin opintoihin avoimen ammatillisen koulutuksen kautta jo peruskoulun tai toisen asteen koulutukseen hakeutumisen nivelvaiheen aikana. Mahdollisesti suoritettur kurssit hyväksytään osaksi tutkintoa. Yhdistettynä edellä mainittuihin opinto-ohjauksen parannuksiin SYL uskoo toimenpiteiden vähentävän vääriä valintoja ja kas-

vattavan opiskelijoiden opiskelumotiivaatiota, kun valinnat tehdään oman kokemuksen perusteella mielikuvien sijasta. Kokemuksen saaminen eri aloilta voisi myös osaltaan vähentää joidenkin alojen vahvaa sukupuolittuneisuutta.

SYL näkee avoimen ammatillisen koulutuksen tärkeänä myös aikuisopiskelijoille, koska ammatillisen koulutuksen tuottamalla osaamisella on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys. Oman osaamisen täydentämiseen ja alan vaihtoon tulee olla selkeitä ja helposti saavutettavia keinoja. Avoin ammatillinen koulutus toimisi yhtenä tällaisena keinona. SYL:n mielestä avoimella opetuksella on lisäksi tärkeä merkitys elinikäisen oppimisen mahdollistamisen kannalta.

Amisbarometri 2015⁹ paljastaa, ettei toisen asteen ammatillisen koulutuksen perässä juurikaan muuteta, vaan yli 82 % vastaajista valitsee ammatillisen koulutuksen omalta asuinalueeltaan tai sen lähialueilta. Datan perusteella voidaan arvioida toisen asteen ammatillisen koulutuksen valitsevien painottavan enemmän alueellisia kuin laadullisia perusteita. Tällöin on erittäin tärkeää huolehtia myös pienten paikkakuntien koulutuksen täyttävien sille asetetut tavoitteet. SYL:n mielestä koulutuksen järjestäjän tulee olla vastuussa siitä, että tutkinnon suorittanut täyttää tutkintoperusteiden osaamisvaatimukset. Toisen asteen

amatilliseen koulutukseen hakeuduttaessa opiskelijalla täytyy olla varmuus siitä, että jokainen koulutusta antava yksikkö antaa vaatimukset täyttävää opetusta.

Ammatilliseen koulutukseen kohdistuu reformi, joka uudistaa opetusta ja painottaa yksilöllisiä koulutuspolkuja. SYL:n mielestä reformin yhteydessä tulee kuitenkin varmistaa riittävä kontaktiopetuksen säilyminen. Kontaktiopetuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä opetustilannetta, jossa opettaja on läsnä. Amisbarometrin mukaan lähes 61 % ei käytä aikaa opintoihinsa varsinaisten oppituntien ulkopuolella. Hieman alle 30 % ilmoittaa käyttävänsä opintoihin omaa aikaa 1–5 tuntia viikossa. Myöskään kotitehtäviin ei juurikaan raportoitu käytetyn aikaa. Tällaisessa tilanteessa on SYL:n mielestä vaarana, että kontaktiopetuksen vähentyminen vähentää samalla itse opiskeluun käytettyä aikaa, jolloin tutkintoperusteiden osaamisvaatimukset eivät välttämättä täyty. Kontaktiopetuksen merkitystä korostaa barometrin data opettajan läsnäolon selvästi kasvattaneen opiskeluun käytettyä aikaa: lähes 30 % kertoi silloin käyttävänsä opiskeluun aikaa 26–30 tuntia ja 17 % yli 30 tuntia viikossa.

SYL:n mielestä toisen asteen ammatillisen koulutuksen tulee olla nykyistä monimuotoisempaa ja erityisesti työelämä- ja perustaitoja tulee opettaa nykyistä enemmän. Työelämän mur-

roksessa geneeriset taidot ja oppimaan oppiminen ovat täysin välttämättömiä taitoja ja niiden opettamiseen täytyy panostaa myös ammatillisessa koulutuksessa. KARVI:n 2017 arviointituloksessa havaittiin 79 %:n ammatillisen koulutuksen opiskelijoista jäävän matematiikassa alimmalle osaamistasolle ja arvioinnissa heikoiden pärjänneet taantuivat peruskoulun kolmannen luokan tasolle.¹⁰ Tällainen tilanne on SYL:n mielestä täysin kestämatön ja matematiikan opetuksen laatua tulee parantaa. Tämän lisäksi erityisesti äidinkielen ja englannin opettamista tulisi lisätä matematiikan rinnalla muutamalla kurssilla. Yleissivistävien aineiden opiskelua ei saa laiminlyödä työssäoppimisen kustannuksella.

Amisbarometrin perusteella SYL ennakoii opiskelijoiden vastustavan tällaista ehdotusta. Opetusta yhteisissä aineissa haluaa vähentää hieman alle 23 % vastanneista ja 62 % on tyytyväisiä nykyisiin opetusmääriin. Koska usean toisen asteen ammatillisen opiskelijan perus- ja geneeriset taidot ovat KARVI:n julkaiseman selvityksen mukaan heikot, on oletettavaa, että vaikeaksi koettujen asioiden opiskelu tuntuu epämiellyttävältä. SYL:n mielestä on kuitenkin välttämätöntä varmistaa perustaitojen riittävä hallinta ja kyky elinikäiseen oppimiseen. Eriytyisen tärkeää tämä on toisen asteen ammatillisen koulutuksen kohdalla, koska merkittäväällä osalla opiskeli-

joista opintopolku päättyy amiksen jälkeen. Barometrin mukaan 42 % ei ilmoittanut haluaan jatkaa opintojaan, jolloin on suuri riski siihen, etteivät mahdolliset puutteet osaamisessa korjaannu enää myöhemmin elämässä.

Opintomuodoilla ja pedagogisesti laadukkaalla opetuksella on tärkeä merkitys myös reformissa. Amisbarometrin mukaan yli 70 % ei halua lisätä omaan opiskeluun liittyvää itsenäisen työn määrää, vaan kokee opettajan antaman oman alan opetuksen määrän hyvänä. Koska opiskelijat saattavat kokea motivaation laskua itselleen epämiellyttävissä opetusmuodoissa, ei opetusta tulisi siirtää nykyistä enempää opiskelijan omalle vastuulle. SYL:n mielestä myös työssä oppimisen tulee olla selkeästi ohjattua ja opiskelijalla on oltava oikeus jatkuvaan ohjaukseen harjoittelujakson aikana. Tämän lisäksi opiskelijan on saatava palautetta omasta kehittämisestään koulutuksen aikana ja siitä, miten hän voi täydentää osaamisessaan mahdollisesti olevia puutteita.

Opetustarjonnan tulee muodostaa opiskelijalle mielekäs kokonaisuus koko lukuvuoden ajan. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opetuspäivien pituudet vaihtelevat paljon. Opiskelumotivaation ja rutiinin ylläpitämiseksi olisi SYL:n mielestä parempi järjestää opetusta pääsääntöisesti klo 9–15 välillä. Lyhyemmät päivät, jolloin opiskelijan tulisi saapua kouluun

*Toisen asteen ammatillisen
koulutuksen opiskelijoista noin 35 %
ei koe saavansa haluamaansa
tukea opinto-ohjaajalta.*

18

pariksi tunniksi kenties pitkienkin matkojen päästä, eivät ole motivoivia. Lukuvuoden ympäri toteutettu mielekäs koulutustarjonta tarkoittaa myös sitä, ettei koulutus sopimus kestä yhtäjaksoisesti liian kauan, jolloin työssäoppiminen vastaisi käytännössä työssäkäyntiä.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoista noin 35 % ei koe saavansa haluamaansa tukea opinto-ohjaajalta. Usein vastuu opiskelijan ohjauksesta on opettajalla. Tilanteessa, jossa opettajat käytännössä tekevät opinto-ohjaajien tehtäviä, tulee huolehtia opettajien täydennyskoulutuksesta. Opettajien täydennyskoulutuksesta tulee huolehtia myös erityisopettajien tehtävän osalta. Amisbarometrin mukaan 37 % niistä opiskelijoista, joilla on oppimisvaikeuksia, raportoi saavansa eniten tukea opettajaltaan. Tukea lähipiiriltään kertoi saavansa 26 %, ja vain 22 %

opiskelijoista kertoi saaneensa tukea erityisopettajalta. Koska monet opettajat tekevät käytännössä erityisopettajan töitä, tulee SYL:n mielestä heidän asianmukaisesta koulutuksestaan pitää huolta.

SYL ehdottaa, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen aikana opiskelijoilla olisi mahdollisuus tutustua korkeakouluopintoihin ja eri aloihin avoimen yliopiston ja avoimen AMK:n kurssien kautta. Tutustuminen toteutettaisiin verkko-opetuksena MOOC-kursseilla (Massive Open Online Course) alueellisen tasa-arvon turvaamiseksi, mutta myös osallistuminen avoimen kontaktiopetukseen on vaihtoehto niille, joille välimatka ei muodostu esteeksi. Suoritetut tutustumiskurssit hyväksytään osaksi tutkintoa, jos opiskelija valitaan tutkinto-opiskelijaksi. SYL toivoo kokeilukurssien vähentävän vääriä alavalintoja, kun opiskelijat tekevät valinnan

omien kokemustensa perusteella, joloin mielikuvilla ja asenteilla on valintojen kannalta vähemmän merkitystä. SYL toivoo eri aloihin tutustumisen myös vähentävän alojen sukupuolittuneisuutta.

Ammatillisessa koulutuksessa voitaisiin SYL:n mielestä myös laajemmin hyödyntää oppisopimusta työssäoppimisen sijasta tai rinnalla, koska se on järjestelmänä hieman selkeämpi. Oppisopimus on tapa suorittaa tutkinto, ei erillinen tutkinto. Oppisopimus on työnantajan, työntekijän ja koulutuksen järjestäjän välinen sopimus, joka on yhtä sitova kuin työsopimus.¹¹ Työntekijän eli oppisopimuksessa opiskelijan on oltava vähintään 15-vuotias. Työnantajan on sitouduttava kouluttamaan työntekijää ammattiin työpaikalla. Oppisopimukseen vaaditaan henkilökohtainen opiskeluohjelma, joka laaditaan opetushallituksen vahvistamien tutkinnon perusteiden pohjalta.

Oppisopimuksella voi opiskella ammatillisen perustutkinnon ja ammatti- tai erikoisammattitutkinnon käytännön työtehtäviä tekemällä, joiden lisäksi tutkintoon kuuluu yleensä myös muutama koulutuspäivä. Ammatti- tai erikoisammattitutkinnon kohdalla oppisopimus toimii valmistavana koulutuksena näyttötutkintoon, eli tutkintoa ei saa ulos opetussuunnitelmaperusteisena kuten ammatillisen perustutkinnon yhteydessä. Aikuisten oppisopimuskoulutus ja erikoiskoulutus ovat

opetushallituksen hallinnon alla.

Oppisopimuksella ja työpaikalla tapahtuvassa koulutuksessa suoritetaan täsmälleen sama tutkintokoulutus kuin on suoritettavissa oppilaitoksessa lukemalla, kursseilla istumalla ja tenttimällä. Käytännön harjoittelu ja oppiminen usein kuitenkin palvelevat alakohtaista opetusta paremmin: opettaminen ja toisaalta myös opitun mitaaminen ovat yksiselitteisempiä. Lisäksi oppisopimuskoulutus sopii työn oheen. Minkä tahansa ammatillisen näyttötutkinnon voi opiskella oppisopimuksella. Yrittäjät voivat kouluttaa itseään oppisopimuksella omassa yrityksessään.

Yleensä opiskelija hankkii itse oppisopimustyöpaikan ja paikalliset oppisopimuskeskukset tai -toimistot vastaavat oppisopimuksen tekemisestä sekä koulutuksen suunnittelusta. Suurin osa, noin 70–80 %, oppimistavoitteista saavutetaan käytännön työtehtäviä tekemällä. Koulutusta voidaan järjestää myös työpaikan ulkopuolella koulutuspäivinä oppisopimuskeskuksissa. SYL näkee, että oppisopimuskoulutus lisää koulutuksen joustavuutta ja täten palvelee erilaista oppijuutta.

SYL:n toimenpide-ehdotukset elinikäisen oppimisen tukemiseksi ammatillisessa koulutuksessa ovat:

- Ammatillisen koulutuksen tarjonta avataan ja opetusta tarjotaan

¹¹ Opetushallitus: "oppisopimus"
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/oppisopimuskoulutus

avoimen ammatillisen koulutuksen kautta.

- Peruskoulun opiskelijoille tarjotaan avoimen ammatillisen koulutuksen kautta mahdollisuus tutustua alaan ja sen opintoihin ennen hakupäätöksen tekemistä.
- Toisen asteen ammatillista koulutusta antavat yksiköt täyttävät osaamisperusteet.
- Opiskelijoille taataan eheä kontaktiopetustarjonta koko lukuvuoden läpi.
- Geneeriset taidot (tai perustaidot äidinkieli, englanti, matematiikka) ja niiden opettaminen on sisällytettävä osaksi toisen asteen ammatillisia tutkintoja.
- Jos opintojen ohjausvastuu siirtyy enemmän opettajille, on heidän täydennyskoulutuksestaan huolehdittava.
- Ammatillista koulutusta suorittavien jatko-opintokelpoisuutta kehitetään toisen asteen lopuksi tulevien osaamistasotestien kautta.
- Ammatillisen koulutuksen opiskelijoille tarjotaan avoimen korkeakouluopetuksen kautta mahdollisuus tutustua alaan ja sen opintoihin ennen hakupäätöksen tekemistä. Suoritetut kurssit hyväksytään osaksi tutkintoa.

LUKIO

Kun koulu loppuu -selvityksen mukaan lukio on valtaosalle peruskoulun päättävistä ensisijainen kouluttautumisvaihtoehto. Tilastokeskus raportoi lukiokoulutuksen opiskelijamäärien laskevan 0,5 % vuoden 2016 tasosta, mutta lukiokoulutuksen suosion laskemisesta ei SYL:n mielestä voida kuitenkaan puhua. Lukiokoulutuksen perässä ollaan myös valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle, mikä on selkeä ero toisen asteen ammatilliseen tutkintoon verrattuna, vaikka oman alueen lukio on edelleen suosittu vaihtoehto.

Lukioissa on käytössä peruskoulun käyttämä 4–10 -arvosteluasteikko. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä ammatillista koulutusta arvioidaan toisella asteella viisiportaisella asteikolla. Samaa viisiportaista arvosteluasteikkoa käytetään myös korkeakouluissa. SYL:n mielestä lukioissa tulisi luopua nykyisestä peruskoulun arviointijärjestelmästä ja siirtyä viisiportaiseen arviointiin. Tällaisen muutoksen myötä toisella asteella ja korkeakouluissa olisi kaikilla yhtenevä arviointijärjestelmä, mikä SYL:n mielestä edistäisi yhteismitallisuutta.

Opiskelu on SYL:n mielestä motivoivaa silloin, kun opiskelija voi valita mahdollisimman vapaasti opiskeltavat aineensa. Lukiolla on kuitenkin tärkeä rooli yleissivistävää koulutusta anta-

vana koulutuksen järjestäjänä, joten on tärkeää, että opiskelija opiskelee jokaista ainetta ainakin muutaman kurssin verran. Lukioissa nyt vuoden käytössä ollut uusi opetussuunnitelma vastaa tähän tarkoitukseen hyvin ja SYL haluaa kiittää sen valmistelusta. Tutustumalla monipuolisesti kaikkiin aineisiin on opiskelijan helpompi tehdä omat valinnat myöhemmin koulutuspolun varrella.

Ylioppilaskirjoitukset ovat raskas ja stressiä aiheuttava koe. Tämä näkyy opiskelijoiden väsymyksenä. Kun koulu loppuu -tutkimuksessa vastanneista miehistä 17 % ja naisista 38 % oli jo helmikuussa päättänyt pitää väli vuoden. Tilastokeskuksen vuoden 2015 julkaisun perusteella sukupuolierot kuitenkin tasoittuvat, koska naisista 77 % ja miehistä 73 % haki korkeakoulutukseen. Yleensä väli vuoden pitämisestä syytetään korkeakoulujen opiskelijavalintaa, mutta erityisesti lukiossa opiskelun kuormittavuudella on selkeästi mitattavissa oleva rooli. Väli vuoden pitäminen lukion jälkeen on osalle päätös, joka on kasvattanut suosiotaan opiskelijoiden keskuudessa. Kun tähän lukuun lisätään opiskelijat, jotka väsyvät kesken opiskelijavalintojen tai eivät halua vastaanottaa muuta kuin ensisijaisista opiskelupaikkatoivettaan, nousee korkeakoulutuksen ulkopuolelle jäävien uusien ylioppilaiden määrä lähes 70 prosenttiin.

Lukiossa opiskelu ja sen arviointi painottuvat vahvasti ylioppilaskirjoituksiin. Lukiodien ranking-listaukset ja opiskelijoiden taitotaso arvioidaan hyvin pitkälti kirjoitusten avulla, vaikka opiskelijan oppimisen kannalta olisi perusteltua seurata kolmen vuoden aikana tapahtuvaa kehitystä, eikä yksittäistä suoritusta. SYL pelkää lukion yleissivistävän roolin katoavan, jos lukiossa opiskelun päätarkoitus keskittyy kirjoituksissa menestymiseen. Elinikäisen oppimisen kannalta on SYL:n mielestä tärkeää, että opintoja tehdään niiden itsensä antaman osaamisen vuoksi, eikä yksittäistä koetta varten.

Ylioppilaskirjoitukset ohjaavat vahvasti opiskelua ja opettamista lukiossa. KARVI:n selvityksen mukaan matematiikan kirjoittamatta jättävien opiskelijoiden matematiikan osaaminen ei kehity lukion aikana vaan se on peruskoulun yhdeksännen luokan tasolla. SYL:n mielestä tämä kertoo selkeästi lukiossa olevasta ajatusmallista, jossa asioita ei tarvitse opetella ja osata, jos niitä ei kirjoiteta ylioppilaskirjoituksissa. Tällaisessa tilanteessa lukio ei enää palvele yleissivistävänä toisen asteen koulutuksena vaan sen pääpaino on kirjoituksiin valmistautumisessa. SYL:n mielestä osaamisen tulisi kehittyä koko lukio-opiskelun ajan eikä vasta kirjoituksiin valmistautuessa. SYL toivookin, että lakkauttamalla ylioppilaskirjoitusjärjestelmän ja kirjoituksia varten pönttämisen lukion opiskelu

ja opetuskulttuuri kehittyisivät jälleen yleissivistävää osaamista korostaviksi. Kirjoituksista luopuminen helpottaisi myös lukiossa opiskelevien stressiä ja ehkäisisi loppuun palamista.

Ylioppilaskirjoitukset ovat raskas koejärjestelmä, jolla on vahvat perinteet. Ikäluokan testaaminen ja kirjoitusten hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa ovat pitkään juurrutettuja ajatusmalleja. Suomessa on kuitenkin nyt jo käytössä toisen asteen ammatillisen koulutuksen puolella malli, jossa valmistuvan ikäluokan systemaattista testausta ja opittujen asioiden uudelleen kysymistä ei tarvita. Tämä ei kuitenkaan ole estänyt toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneita hakemasta ja pääsemästä korkeakouluihin.

SYL:n mielestä ylioppilaskirjoitukset eivät palvele opiskelijavalintajärjestelmää, koska ne eivät ohjaa tutustumaan yksittäisiin aloihin ja aiheuttavat suuren kuormittavuutensa takia välivuotia. SYL:n ratkaisut abikevään kuormittavuuden vähentämiseksi ovat kirjoitusten lakkauttaminen ja aiemmin mainittu osaamistasotesti. Kirjoituksiin valmentamiseen käytetyt ohjausresurssit tulee SYL:n mielestä siirtää opiskelijoiden (ura)ohjaukseen, joka osaltaan vähentäisi vääriä alavalintoja.

SYL ehdottaa, että lukion aikana opiskelijoilla on mahdollisuus tutustua korkeakouluopintoihin ja eri aloihin avoimen yliopiston ja avoimen

AMK:n kurssien kautta. Tutustumisen toteutettaisiin verkko-opetuksena MOOC-kursseilla alueellisen tassa-arvon turvaamiseksi, mutta myös osallistuminen avoimen kontaktiopetukseen on vaihtoehto niille, joille välimatka ei muodostu esteeksi. SYL näkee myös erilaiset sisäänpääsykurssit, jotka voidaan järjestää esimerkiksi avoimina verkkokursseina, mahdolliseksi tavaksi kehittää opiskelijavalintaa. Käytäntö on osin olemassa jo esimerkiksi Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitoksen sisäänotossa. Suoritetut tutustumiskurssit hyväksytään osaksi tutkintoa, jos opiskelija valitaan tutkinto-opiskelijaksi. SYL toivoo kokeilukurssien vähentävän vääriä alavalintoja, kun opiskelijat tekevät valinnan omien kokemustensa perusteella, jolloin mielikuvilla ja asenteilla on valintojen kannalta vähemmän merkitystä. Eri aloihin tutustuminen myös mahdollisesti vähentäisi joidenkin alojen sukupuolittuneisuutta.

Lukioiden opinto-ohjausta on edelleen tarpeen kehittää. Yhteiset tunnit suurissa ryhmissä eivät palvele opinto-ohjauksen tarkoitusta, koska opiskelijoiden on tarkoitus tehdä yksilöllisiä valintoja oman uran ja tulevaisuuden suhteen. Suomen Lukiolaisten liiton Rakas, kamala opo -tutkimuksessa käy ilmi, että jatko-opintoihin ohjaamisen osalta opiskelijat selkeästi jakautuvat saamansa ohjauksen suhteen tyyty-

väisiin sekä epätietoisiin ja kriittisiin.¹² Tutkimuksen mukaan opiskelijat eivät myöskään kokeneet opinto-ohjauksen auttavan omien vahvuuksien tai kehityskohteiden tunnistamisessa, jotka ovat ensisijaisia taitoja elinikäisen oppimisen kannalta ja tärkeässä roolissa myös uravalintojen kannalta.

SYL:n mielestä lukioiden opettamisen ja opinto-ohjauksen tulee tehdä pohjatyötä opettamalla lukiolaisille omien vahvuksiensa tunnistamista, ongelmanratkaisulähtöistä oppimista suorittamisen sijaan ja sisällön arvostamista määrän sijaan. Loppuunpalamisen kulttuuri ja huono kilpailuhenki säilyvät myös korkeakouluopintoihin ja myöhemmin työelämään, jos opiskelijat sellaiseen lukiossa opetetaan.¹³ SYL ehdottaa, että jokaisella opiskelijalla tulisi olla henkilökohtaista uraohjausta eikä opinto-ohjauksen tule painottua vain lukion viimeiseen vuoteen. Opetussuunnitelmassa opinto-ohjaukseen on lisätty toinen pakollinen kurssi, mutta SYL:n mielestä ryhmäohjauksen lisääminen ei ole ratkaisu lukion opinto-ohjauksen ongelmiin. Siltä osin kuin opettajat ovat vastuussa opinto- tai uraohjauksesta, tulee heidän täydennyskoulutukseen huolehtia.

SYL:n toimenpide-ehdotukset elinikäisen oppimisen tukemiseksi lukio-koulutuksessa ovat:

- Lukiolakiin säädetään lukiolaisten oikeudesta erityisopetukseen.
- Lukion arvosteluasteikko muutetaan viisiportaiseksi.
- Ylioppilaskirjoitusten poistaminen
 - Toisen asteen päättävillä järjestetään yhteinen osaamistestotesti, joka testaa perustaitoja, oppimistaitoja ja tiedon soveltamista.
 - Lukion arvostelussa päättötodistuksen tulee olla yhteismitallinen. Lukion suorittaminen päättötodistukseen ja osaamistestaukseen tähdäten lisää elinikäistä oppimista ja vähentää ulkoa opettelua.
- Lukion opiskelijoille tarjotaan avoimen korkeakouluopetuksen kautta mahdollisuus tutustua alaan ja sen opintoihin ennen hakupäätöksen tekemistä. Suoritetut kurssit hyväksytään osaksi tutkintoa.
- Lukion opinto-ohjausta parannetaan tarjoamalla opiskelijoille henkilökohtaista ohjausta ja uraneuvontaa.
- Jos opintojen ohjausvastuu siirtyy enemmän opettajilla, on heidän täydennyskoulutuksestaan huolehdittava. •

12 Suomen Lukiolaisten Liitto: Rakas, kamala Opo -tutkimus

13 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: "Työikäisten toiminta- ja työkyky" <<https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/vaeston-toimintakyky/tyoikaisten-toiminta-ja-tyokyky>>

KORKEAKOULUTUS

24

Yliopistot on niiden 800-vuotisen historian aikana totuttu näkemään eräänlaisina tiedon holveina. Niihin opiskelemaan ovat päässeet vain harvat, jotka vihitään tieteellisen yhteisön täysivaltaisiksi jäseniksi suoritusten, kuulustelujen ja oppiainvojen keinoin. Samalla he ovat päässeet osallisiksi sellaisesta tiedosta, joka on vain suljetun yhteisön saatavissa, ja jota vain yhteisön jäsenet osaavat oppimillaan taidoilla hyödyntää. Korkeakoulutuksen massoitumisen myötä tällainen erottelu on toki vähemmän räikeää kuin ennen, mutta sen perusta on silti edelleen nähtävissä suomalaisessakin korkeakoulujärjestelmässä. Niin ammattikorkeakoulun kuin yliopistonkin koulutus on nykyään rajattu vain osalle kansasta.

Tietotekniikan kehitys on hiljalleen murtamassa tämän tiedon monopolin. Digitaalinen data, laskentatehon kasvu ja maailmanlaajuinen verkottuminen aiheuttavat sen, että tiedon sijainnilla ja määrällä on koko ajan vähemmän merkitystä. Tiedonsaannin tiellä olevat esteet muuttuvat keinotekoisiksi. Sama pätee koulutukseen: jo

nyt on mahdollista oppia ja kartuttaa osaamistaan useita eri kanavia pitkin. Digitaaliset oppimismateriaalit, verkkokurssit ja MOOC:t ovat osa tätä kehitystä.

Tiedon ja koulutuksen avoimuus tulee muuttamaan korkeakoulujen roolia ja funktiota. Jos jonkin peruskurssin sisällöt ovat saatavilla muualta yhtä nopeasti, vaivattomasti ja oppimisen kannalta laadukkaasti, miksi tehdä kurssia alusta asti itse? Tämä tulee hämärtämään nykyisin selkeää korkeakoulun ja avoimen korkeakoulun rajaa. Lähiopetuksessa keskitytään laadukkaaseen pedagogiikkaan, sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja ylipäätään kaikkeen siihen, mitä tietoverkon yli ei voi kokea. Aika näyttää, syntykö avautuvan korkeakoulun sisälle jonkinlainen uusi suljettu piiri, joka nauttii parhaasta ohjauksesta ja edellytyksistä oppimiseen. Yliopisto-opintojen aikana muodostuva vertaisten verkosto on keskeinen hyöty paitsi opintojen aikana, myös työelämässä.

Avoimuus muuttaa myös korkeakoulujen roolia suhteessa yhteiskun-

taan. Korkeakoulujen yhteiskunnallinen vuorovaikutus vahvistuu ja saa uudenlaisia muotoja. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat kuluneen vuosikymmenen aikana yliopistoihin syntyneet yrittäjyhteisöt. Vuorovaikutusta voidaan luoda määrätietoisesti ja ylhäältä päin johtamalla, mutta korkeakoulut – etenkin yliopistot – antautuvat yhä laajempaan ja vaikuttavampaan yhteiskunnalliseen vuoropuheluun myös ruohonjuuritasolla.

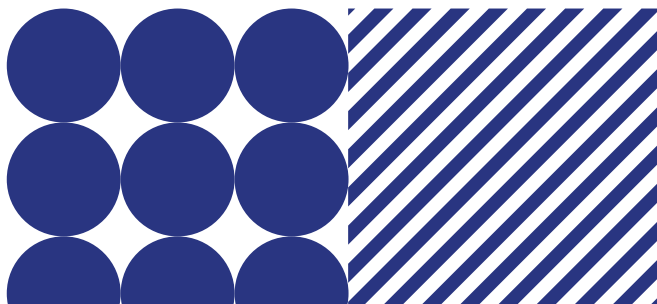
Avoimen koulutuksen lisääntymisen ja yleistymisen ohella SYL luottaa edelleen valtiolähtöiseen koulutusmäärien ja -tarpeiden ennakointiin. Tutkimukseen perustuva ennakointi antaa parhaat edellytykset arvioida koulutuksen muutoksia niiden vaikeasta ennustettavuudesta huolimatta.

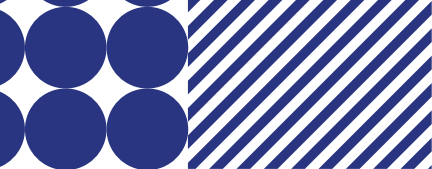
Tutkimustiedon avoimuuden tiellä on vielä suuria esteitä. Tutkimukseen käsiksi pääsemiseen tarvitaan usein kalliita lisenssejä tai maksuja, joita jopa korkeakoulut saattavat miettiä kahdesti, puhumattakaan yksityishenkilöistä. Tieto on siis edelleen lähinnä korkeakouluun sidotun yhteisön käytössä. Tämä on oman osaamisen kehittämisen kannalta yksilölle älytön

tilanne. Tutkimustiedon laaja avoimuus edistäisi valtavasti oman alaanonharjalla pysymistä ja helpottaisi lisääntyvää täydennyskoulutuksen tarvetta.

Suomen korkeakoulujärjestelmä muodostuu profiililtaan ja tehtäviltään eroavista kahdesta sektorista: ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Erialaisten tehtävien takia myös koulutuksien tuottama osaaminen on suurelta osin erilaista. Yhteneväisyyksiä kuitenkin löytyy, ja tutkinnon tuottaman osaamisen kannalta järkevää yhteistyötä voi tehdä korkeakoulujen välillä myös sektorien yli. Tutkinnon antava korkeakoulu antaa itse pääosan tutkinnon kannalta keskeisestä opetuksesta.

Maailma pienenee jatkuvasti, ja työmarkkinoiden ja tutkimuksen myötä myös korkeakoulutuksesta on tullut globaalia. Moni suomalainen käy ulkomailla opiskelemaan vähintään vaihto-opiskelijana. Vaikkei fyysisesti oleskelumaata vaihtaisikaan, on kuitenkin mahdollista tutustua ulkomaisten korkeakoulujen tarjontaan erinäköisten avointen tai verkko-opintojen kautta, opiskella kotimaassa vieraskielisessä koulutusohjelmassa tai muuten laajen-

Jokaiseen korkeakoulututkintoon tuleekin vastaisuudessa kuulua kansainvälistymisjakso.

26

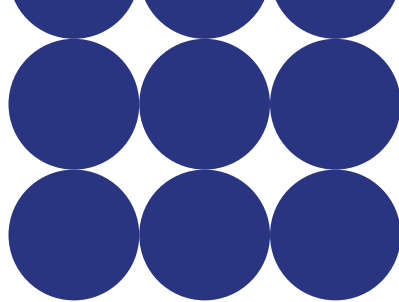
taa kokemustaan opiskelusta perinteisen suomalaisen kontekstin ulkopuolelle. Jokaiseen korkeakoulututkintoon tuleekin vastaisuudessa kuulua kansainvälistymisjakso.

Eurooppalaisen korkeakoulualan muotoutuessa korkeakoulutuksen tuoman osaamisen kuvaaminen on nousut keskeiseksi haasteeksi. Vastauksena tähän on tarjottu kansallisia osaamisen viitekehyksiä ja osaamisperustaisten opetussuunnitelmien käyttöön ottamista. Työ viitekehysten kehittämiseksi Euroopan ja Suomen tasolla on vielä kesken, eikä korkeakoulutusta välttämättä kaikilla tasoilla vielä suunnitella osaamisen pohjalta – tässä tosin ammattikorkeakoulut näyttäisivät olevan selvästi yliopistoja edellä.¹⁴ Suhteellisen yhtenäisten, osaamiseen pohjautuvien opetussuunnitelmien avulla on helpompaa tunnistaa ja tunnustaa valmista osaamista sekä

kehittää koulutusta muuttuvan toimintaympäristön mukana. Oppimista tukee myös opiskelijan oman osaamisen reflektointiin ja kehittämiseen tähtäävä ohjaus. Kaikille koulutuksesta kiinnostuneille tulee olla selvää, miten tutkinto suhtautuu muihin tutkintoihin ja mitä osaamista se suorittajalleen antaa, jopa kurssin tarkkuudella.

SYL:n toimenpiteet elinikäisen oppimisen vahvistamiseksi korkeakouluissa ovat:

- Tutkimustiedosta tehdään entistä saavutettavampaa kaikille esimerkiksi avaamalla tietokannat ja kirjastopalvelut.
- Korkeakoulut laativat opetussuunnitelmansa osaamisperustaisiksi.
- Korkeakoulututkintoihin sisällytetään kansainvälistymisjakso. •

AVOIN KORKEAKOULUTUS

Suomessa korkeakoulutasoisia opintoja tarjoavat myös avoimet yliopistot ja avoimet ammattikorkeakoulut. Näillä on kaksi perustehtävää: tarjota koko kansalle sivistävää opetusta, sekä osin järjestää korkeakouluopetusta. Esimerkiksi yliopistojen kesäopinnot ovat monesti avoimen puolen järjestämiä.

Avoin korkeakoulutus on nimensä mukaisesti avointa kaikille. Avoimet korkeakoulut toimivat lähes kaikkien tutkintoja myöntävien korkeakoulujen rinnalla, ja niiden tarjonta nivoutuu tutkintopuolen opetussuunnitelmiin esimerkiksi erilaisina kokonaisuuksina. Avoimessa korkeakoulussa ei voi suorittaa tutkintoa, mutta avoimen korkeakoulun kautta tehdyt opintopisteet ovat sovitettavissa tutkintoihin, ja avoimen opiskelija voi hakea tutkintopuolelle avoimen väylän tai yhteishaun kautta.

Avoin korkeakoulutus on maksullista ja avoimen opiskelija maksaa maksimissaan 15 euroa suorittamastaan opintopisteestä. Poikkeuksia

maksuihin on, sillä tutkintopuolen opiskelijoiden on usein mahdollista suorittaa avoimen puolen opintoja maksutta. Karkeasti ottaen avointen korkeakoulujen rahoituksesta noin kolme neljäsosaa on valtion myöntämää perusrahoitusta, yksi neljäsosa opintomaksutuloja ja loput täydentävää rahoitusta. Tässä luvussa käsitellään sekä avoimen yliopiston että avoimen ammattikorkeakoulun merkitystä elinikäiselle oppimiselle.

Osaamisen kehittäminen täydennyskoulutuksen kautta kumuloituu niille, joilla on jo valmiiksi vahva koulutustausta. Tämä on valtava haaste, sillä osaamisen kehittämistarpeen voidaan ajatella olevan voimakkain heillä, joilla on puutteita perustaitojen hallinnassa. SYL kannattaa avoimen korkeakoulutuksen suurempaa roolia laajemman täydennyskoulutuksen järjestäjänä, sillä avoimen korkeakoulun suoritteiden edullisuus yksilölle mahdollistaa osallistumisen myös pienemmän tuloluokan edustajille.

Koulutuksen kumuloituminen on valtava tasa-arvo-ongelma, jonka ratkaisemiseksi SYL esittää, että avoimen korkeakoulutuksen tulee kansansivistystehtäväsä puiteissa tarjota laajemmin myös tutkintopuolen opetus suunnitelman ulkopuolisia opintoja. Nämä opinnot voisivat olla moduuleja, jotka muodostavat ajankohtaiseen teemaan tai osaamistarpeeseen vastaavan kokonaisuuden, mahdollisesti hyödyntäen olemassa olevaa tarjontaa, mutta ennen kaikkea tarjoten relevanttia osaamista. Avoimen korkeakoulutuksen tulee voida reagoida osaamistarpeen muutoksiin rakentamalla erilaisia, ajankohtaisia osaamisperustaisia moduuleja, jotka suoritettuaan osaamisen tunnustamiseksi saa osaamislausunnon.

Avointen korkeakoulujen opetus järjestetään usealla eri tavalla. Opetukseen voi kuulua esimerkiksi lähiopetusta, verkkoympäristöjen hyödyntämistä, kirjallisia tenttejä tai esimerkiksi pienryhmäopetusta. Eri-tyistä joustavuutta avointen korkeakoulujen opintoihin tuo se, että opetus järjestetään usein iltaisin, ja verkkokurssien suorittaminen on ajasta ja paikasta riippumatonta. Avoimessa korkeakoulussa opiskeleminen tueksi ei voi saada opintotukea. Koulutusrahasto voi myöntää aikuiskoulutustukea, jos avoimen korkeakoulun opinnot ovat opiskelijalle ammatillista lisä- tai täydennyskoulutusta. Työttö-

mällä avoimessa korkeakoulussa opiskelu on mahdollista sivutoimisesti (5 op/kk) tai päätoimisesti, jos TE-toimisto hyväksyy opinnot osaksi työllistymissuunnitelmaa.

SYL näkee avoimen korkeakoulutuksen kehittämisen todella merkityksellisenä elinikäisen oppimisen kannalta. Avoimen korkeakoulutuksen kansansivistystyö sekä tutkinto-opiskelun tukeminen ovat molemmat merkittäviä tehtäviä. Haasteita avoimelle korkeakoulutukselle luovat nykyiset rahoitus pohjat, tiedekuntien, koulutusohjelmien ja pääaineiden opetuksen epätasainen avautuminen sekä vastuualueen epämääräinen suhde muuhun täydennyskoulutukseen.

Avoimesta korkeakoulutuksesta on tähän saakka voinut hakeutua tutkinto-opiskelijaksi niin kutsutun avoimen väylän kautta. SYL:n linjojen mukaan avoin korkeakoulutus tunnistetaan väylänä niille hakijoille, joilla ei ole yleistä korkeakoulukelpoisuutta. Avoimen korkeakoulun tarkoitus ei ole toimia maksullisena väylänä valintajärjestelmän kiertämiseen. Ensinkertalaiskiintiöt eivät ole hyvä keino jouduttaa korkeakoulutukseen pääsyä. SYL esittää, että avoimen väylän kautta valittavien pitää ylittää erinomaiseen opintomenestykseen ja että heidän valintansa tehdään perinteisen väylän kautta valittavien lisäksi.

Martin Ford kuvailee teoksessaan Robottien kukoistus (2015) massiivis-

ten verkkokurssien eli MOOC-kurssien merkitystä korkeakoulutukselle.¹⁶ SYL näkee, että MOOC:t ovat merkittävässä osassa korkeakoulutuksen avautumisessa, ja ne ovat kustannustehokas tapa avata tarjontaa laajemmin. Fordin mukaan MOOC-opetukseen osallistuneiden oppimis- ja osaamistulokset ovat vähintään yhtä hyviä, elleivät jopa parempia kuin perinteiseen opetukseen osallistuneilla. Tämä evidenssi tukee MOOC:ien käyttöönnottoa.

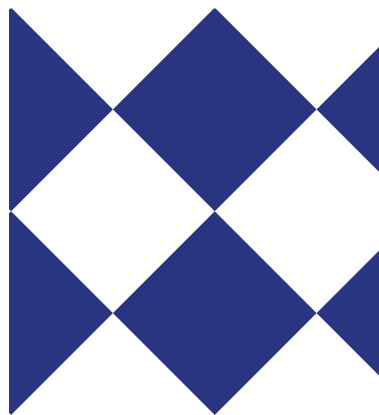
Avoimen väylän vahvistamisen myötä koulutusmäärät tulevat lisääntymään, mutta SYL näkee, että alkupanostusten jälkeen MOOC:ien kustannustehokkuus tulee kattamaan osin koulutusmäärästä aiheutuvan lisärahoituksen tarpeen. SYL kehittää rahoituksellista mekanismia, joka kannustaa kaikkia koulutusohjelmia avaamaan opetustaan soveltuvin osin.

MOOC:ien ja digitalisaation hyödyntäminen edistävät myös sikäli elinikäistä oppimista, että opinto-suoritteiden arvioimisessa voidaan käyttää joustavammin tekoälyä, joka voi arvostella suoritukset nopeasti ja tehokkaasti. Tämä edistää suoritusten anynyymiä arvostelua ja luo opiskelijoille objektiivisemmän kuvan omasta osaamisestaan. Lisäksi tekoälyn suoritama arviointi vapauttaa opetus- ja tutkimushenkilöstöltä aikaa tutkimuksen tekoon. Koska MOOC:t tuovat alkupanostuksen jälkeen skaalautuvuutensa ansiosta korkeakouluille säästöjä,

voidaan niiden ajatella olevan osa siitä rahoituksesta, joita SYL:n muut toimenpiteet edellyttävät.

OKM:n visiotyön verkkoavoriihessä (2017)¹⁷ on esitelty ajatuksia elinikäisen oppimisen vahvistamisesta avoimen opetuksen kautta:

“...Korkeakoulujen joustava ja modulaarinen koulutustarjonta tuottaa uudenlaista osaamista ja yksilöllisiä opintopolkuja sekä tukee elinikäistä oppimista. Opiskelussa, elinikäisessä oppimisessa ja uuden tiedon muodostamisessa hyödynnetään avoimia (koti- ja kansainvälisiä) oppimisympäristöjä ja korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilöstön vahvaa pedagogista osaamista.”

16 Ford Martin: Robottien kukoistus

17 OKM: "Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030" <<http://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030>>

Avoimen koulutuksen sekä avointen tietokantojen ja materiaalien avulla voimme vahvistaa yksilöiden osaamista ja mahdollistaa elinikäistä oppimista.

30

SYL kannattaa ministeriön ehdotusta ja toivoo, että tämä kirjaus säilyy kantavana ajatuksena elinikäistä oppimista vahvistettaessa. Avoimen koulutuksen sekä avointen tietokantojen ja materiaalien avulla voimme vahvistaa yksilöiden osaamista ja mahdollistaa elinikäistä oppimista. SYL kannattaa myös ministeriön ajatusta siitä, että moduuleihin voitaisiin antaa maksuton opinto-oikeus ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittamaan hakeneille. Tätä ajatusta voitaisiin jatkaa siten, että avoimen korkeakoulutuksen maksuttomuutta edistettäisiin laajemminkin.

Elinikäisen oppimisen toteutumisen kannalta SYL esittää avoimen korkeakoulutuksen kehittämiseksi seuraavia toimenpiteitä:

- Kaikkien alojen tutkinto-opetus on avattava avoimeen korkeakouluun soveltuvin osin hyödyntäen voimakkaasti avoimia verkkokursseja (MOOC).
- SYL kehittää ajatusta siitä, miten tämä voidaan rahoituksen puolesta toteuttaa.
- Avointen korkeakoulujen tulee tarjota osaamisperustaisia moduuleja nykyisien opetussuunnitelmiin perustuvien opintojen lisäksi. Näistä kokonaisuuksista tulisi voida saada osaamislausunto, jolla yksilö voi osoittaa hankkimansa osaamisen. Kokonaisuuksien ei tarvitse noudattaa korkeakoulun opetussuunnitelmaa, vaan ne voidaan räätälöidä sen ulkopuolelta. Näissä hyödynnettään MOOC:eja.
- Avointen korkeakoulujen tulee aktiivisesti tarjota kokeilukursseja toisen asteen opiskelijoille ja väli-vuottaan viettäville väärin koulutusvalintojen ehkäisemiseksi.
- Avoimessa korkeakoulussa tehdyt opintopisteet tulee voida sisällyttää tutkintopuolen opintoihin. •

TYÖELÄMÄ

Tässä kappaleessa keskitymme siihen, millaisia mahdollisuuksia kouluttautumiseen on tutkinnon suorittamisen jälkeen, miten niitä rahoitetaan ja minkä pitäisi muuttua, jotta elinikäinen oppiminen ja oma osaaminen ei jäisi vain perinteisen koulutuspolun varaan.

Kouluttautuminen käsitetään usein tutkinnon suorittamiseksi. Elinikäinen oppiminen on kuitenkin jatkuvaa oman osaamisensa kehittämistä ja siksi sitä kuuluu tarkastella myös työelämän kontekstissa. Tällä hetkellä päätoimisten opintojen, eli tutkintoon tähtäävän opiskelun lisäksi erilaisia opintoja voi suorittaa avoimessa yliopistossa, täydennys-, muunto- ja erikoistumiskoulutuksen piirissä, kansansivistysliikkeen kautta tai erilaisissa opistoissa.

Tutkintokoulutuksen jälkeisen kouluttautumisen rahoittamiseen on useita vaihtoehtoja. SYL pitää tärkeänä, että osaamisen päivittämisen kulut jakautuvat yhteiskunnan ja yksilön kannalta mielekkäästi. Yksilön toimeentulon pitää olla osaamisen päivittämisen aikana riittävää ja myös työnantaja-puolen tulee kantaa vastuuta työntekijöiden osaamisen päivittämisestä.

SYL kannattaa sitä, että jokaisella on mahdollisuus myös työttömänä päivittää osaamistaan haluamallaan

tavalla. Tällä hetkellä osaamisen päivittäminen työttömänä on mahdollista silloin, jos se TE-toimiston mielestä tukee yksilön urakehitystä. Tulkinnat urakehitystä tukevasta koulutuksesta vaihtelee virkailijoiden tulkintojen mukaan. Tämä käytäntö on SYL:n mielestä kestävä. TE-palveluiden tulee kohdella kaikkia asiakkaitaan yhdenvertaisesti, johdonmukaisesti ja aitoon osaamisen kehittämisen tarpeeseen vastaten.

Lyhyellä aikavälillä SYL kannattaa laajasti työttömyysturvalla opiskelua. Keskipitkällä aikavälillä SYL esittää sellaisen perustulomallin laatimista, jonka saadakseen tulee sitoutua osaamisen kehittämiseen. Tämän ajatuksen on esitellyt Heikki Hiilamo raportissaan *Miten perustulo onnistuisi?* (2017):

“...perustuloon voisi liittää ajatuksen osaamisen kehittämisestä. ”Perustulo” kohdennettaisiin tarkemmin niille pienituloisille, joiden osaaminen vaatii täydennystä ja joiden työssäkäynnin voisi olettaa lisääntyvän. Säilyttäisimme syyperusteisen sosiaaliturvan ... Tällöin perustulon saamisen edellytyksenä olisi se, että henkilöt olisivat sitoutuneita osaamisensa kehittämiseen ja olisivat työmarkkinoiden käytettävissä. ... Työhön tai osaamisensa kehittämiseen sitoutumisen vastineeksi perustulon saajat

voisivat hyödyntää omaa osaamistaan työmarkkinoilla hankkimalla lisätuloja, jotka eivät vähentäisi perustuloa.”

SYL näkee, että osaamisen perustulon kehittämistä tulee jatkaa ja sen piiriin tulee ottaa myös opiskelijat.

Tulevaisuuden työelämässä yhä useampi vaihtaa alaa, kehittää osaamistaan ja kokeilee erilaisia työn muotoja. Siksi alan vaihtamista tulee helpottaa siten, että osaamistaan voi päivittää työn ohella käytävillä koulutuksilla, muuntokoulutuksessa, avoimessa yliopistossa tai täydennyskoulutuksena. Tutkintokoulutuksen ulkopuolinen osaaminen tulee tunnistaa työmarkkinoilla. Tämä voi osaltaan auttaa siihen, että tutkinnot jakautuisivat tasaisemmin, eikä uuden osaamisen tunnustamiseksi tarvitsisi suorittaa kokonaista uutta tutkintoa.

*Tulevaisuuden
työelämässä yhä
useampi vaihtaa alaa,
kehittää osaamistaan ja
kokeilee erilaisia
työn muotoja.*

Elinikäisen oppimisen edistämiseksi suomalaisten työmarkkinoiden ja niiden toimijoiden tulee voida kehittää erilaisia toimenpiteitä. Tämän raportin kirjoitushetkellä työmarkkinaosa-
puolten välinen tilanne on haastava, eikä konsensusta yhteisestä suunnasta ole. SYL vaatii, että työmarkkinaosa-
puolten tulee löytää sopu ja keskinäinen luottamus. Niin kauan, kun esimerkiksi liittokierroksilla voimavarat menevät teknisluontoisista asioista sopimiseen, ei elinikäisen oppimisen edistämiseksi pystytä tekemään tarpeeksi suuria panostuksia. SYL näkee, että elinikäisen oppimisen tulee olla kaikkien työmarkkinaosapuolten ensisijainen prioriteetti. Pitkällä aikavälillä tämä on myös Suomen kilpailuky-
vyn kannalta merkittävä panostus.

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta lausui vuonna 2016 julkisen talouden suunnitelmasta. SYL yhtyy valiokun-
nan pohdintaan siitä, että työelämän murros on otettava paremmin huomioon valtiontalouden suunnitel-
massa. Pitkällä tähtäimellä Suomen tulevaisuudelle ehkä kaikkein tärkein investointi on työelämän uudistami-
nen. Tämän hetken valtiontaloudessa tämä ei näy. SYL kannattaa täten investointeja koulutukseen, osaamiseen, itsensä kehittämiseen, digitalisaatioon ja rakenteiden uudistamiseen. Myös joustavan sosiaaliturvan kehittämisen tulee näkyä talouden suunnittelussa.

SYL:n ehdottamat toimenpiteet elinikäisen oppimisen vahvistamiseksi työelämässä ovat:

- Osaamisen tunnustamista työmarkkinoilla tulee kehittää. Myös tutkintokoulutuksen ulkopuolinen osaaminen tulee tunnustaa.
- Työmarkkinaosapuolten tulee löytää sopu ja keskinäinen luottamus. Elinikäisen oppimisen tulee nousta kaikkien osapuolten ensisijaiseksi prioriteetiksi.
- Lyhyellä aikavälillä SYL kannattaa työttömyysturvalla opiskelua.
- Keskipitkällä aikavälillä SYL esittää sellaisen perustulomallin laatimista, jonka saadakseen tulee sitoutua osaamisen kehittämiseen.
- Työelämän murros tulee ottaa paremmin huomioon valtiontalouden suunnittelussa. •

LOPUKSI

Tähän julkaisuun on koottu Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) näkemyksiä ja ehdotuksia siitä, miten elinikäistä oppimista voidaan edistää koulutuspolun ja työelämän aikana. Muitakin keinoja on, emmekä ole ottaneet tiukan lopullisia kantoja toimenpiteiden toteuttamistapoihin. Osallistumme jatkossa mielenkiinnolla elinikäisen oppimisen tiimoilta käytävään keskusteluun.

Elinikäinen oppiminen on edellytys sille, että elämässä pärjää. Siksi

SYL näkee teeman edistämisen todella merkityksellisenä ja tärkeänä. Osaaminen ja sen ajantasaisuus ovat yhteiskuntamme tulevaisuuden kannalta merkittäviä asioita, sillä työvoiman pienentyminen aiheuttaa entistä suurempaa tarvetta osaamisen kanavoimiselle sekä sille, että kaikki pääsevät työmarkkinoille mukaan. Oikea osaaminen oikeassa paikassa on avain pärjäämiselle, kehittämiselle, uusille avauksille ja lopulta koko maamme tulevaisuudelle. •

LÄHDELUETTELO

Ford, Martin (5.5.2015) "The Rise of the Robots: Technology and the Threat of Mass Unemployment"

Hiilamo, Heikki (2016) "Miten perustulo onnistuisi?". Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):3.

Kauhanen Antti (6.8.2014). "Tulevaisuuden työmarkkinat". ETLA Raportit No 30.

Karila, K., Kosonen, T., Järvenkallas, S. (2017): "Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030". Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30.

Karila, Kirsti (2016). "Vaikuttava varhaiskasvatus. OPH Raportit ja selvitykset 2016:6.

Kumpulainen Timo (2.2017). "Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016". OPH Raportit ja selvitykset 2017:2.

Metsämuronen Jari (14.3.2017) "Oppia ikä kaikki - matemaattinen osaaminen toisen asteen koulutuksen lopussa 2015". Kansallinen koulutuksen arviointikeskus julkaisut 1:2017.

Opiskelun ja Koulutuksen Tutkimussäätiö OTUS (2015) "Amisbarometri 2015"

Pyykkö, Riitta (2014). "Suomi osana eurooppalaista korkeakoulutusta: luetta". Osaamisperustaisuudesta tekoihin. Kullaslahti, Jaana & Yli-Kauppila, Anu (toim.) Osaamisperustaisuus korkeakouluissa (ESR) -hankkeen loppujulkaisu. Turun yliopiston Brahea-keskuksen julkaisuja 3. Painosalama Oy, Turku 2014.

Saari Juhani (29.1.2017) "Rakas, kamala opo - lukiolaisten kokemuksia opinto-ohjauksesta". Suomen Lukiolaisten Liiton selvitys.

INTERNET-LÄHTEET

Demos Helsinki (2017) Työ 2040 -Skenaarioita työn tulevaisuudesta <<http://www.demoselsinki.fi/julkaisut/tyo-2040-skenaarioita-tyon-tulevaisuudesta/>> (12.5.2017)

OAJ (2017) "Opettajien osaaminen on paras laadun tae". <<https://www.oaj.fi/cs/oaj/Opettajien%20osaaminen%20on%20paras%20laadun%20tae>> (17.8.2017)

OECD (2016) "The Future of Work". <<http://www.oecd.org/employment/future-of-work.htm>> (12.5.2017)

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016) "PISA-tutkimus ja tulokset 2015". <<http://minedu.fi/pisa-2015>> (12.5.2017)

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 <<http://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030>> (17.8.2017)

Opetushallitus (OPH) "Oppisopimus." <http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/oppisopimuskoulutus/> (1.2.2017)

Pulkka, Ville-Veikko (16.5.2017): "Riittäköö digitaalissa taloudessa työtä?". <<https://vvpulkka.net/2017/05/16/riittaako-digitaalisessa-taloudessa-tyota-ja-toimeentuloa/>> (19.6.2017)

Talouden tiedotustoimisto TAT (2017) "Kun koulu loppuu - Nuorten tulevaisuusraportti 2017". <https://www.kunkoululoppuu.fi/assets/uploads/2017/05/Kun-koulu-loppuu-nuorten-tulevaisuusraportti-2017_tiivistelm%C3%A4_19052017.pdf> (17.8.2017)

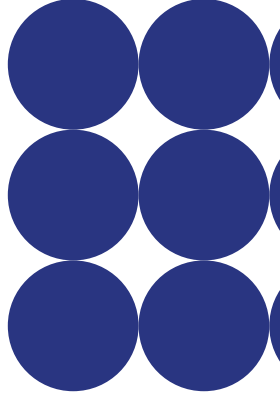
TE-toimisto "Työllistymissuunnitelma". <<https://opintopolku.fi/wp/yliopisto/avoini-yliopisto/>> (17.8.2017)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos "Työikäisten toiminta- ja työkyky" <<https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/vaeston-toimintakyky/tyoikaisten-toiminta-ja-tyokyky/>> (17.8.2017)

Tilastokeskus (13.6.2017) "Lukiokoulutuksen opiskelijamäärä väheni hieman". <http://www.tilastokeskus.fi/til/lop/2016/lop_2016_2017-06-13_tie_001_fi.html> (14.6.2017)

Tulevaisuusvaliokunnan lausunto (TuVL 3/2016 vp) <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/TuVL_3+2016.aspx> (17.8.2017)

World Economic Forum (2016) "The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution". <<https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/>> (12.5.2017)

O P P I A I K Ä K A I K K I

*SYL:N ELINIKÄISEN OPPIMISEN
TYÖKALUPAKKI*

